

ARTISTÁK

JUHÁSZ ERZSÉBET

Drámai játék három részben

Szereplők

DIANA

Harminc év körüli nő. Vékony, magas, sportos testalkat, plakát típusú szabályos és kifejezéstelen arc, fogkrém, mosópor és egyéb árucikkek reklámozására alkalmas. Hosszú szőke haja van.

ALFREDO

Harmincöt év körüli férfi, magas, sportos testalkat, arca kemény, erős önuralom jellemzi, nem szimpatikus és nem visszataszító, csak idegen. Hosszú, sötét haja van.

DOKTOR GUBA

Ötven év körüli férfi. Külseje túlságosan ápolat, arca kifejezéstelen, unalmas. Szőke, rövidre nyírt haja van.

DOKTOR TOKA

Szintén ötven év körüli férfi, ápolatlan, hosszú ősz haja van, arca kissé puffadt és nagyon sápadt, paralízise van, ezért tolokocsin tolják. Rendszerint alszik.

NŐVÉR

Ötven év körüli szikár, kellemetlen nő. Arcvonásai férfiasak, katonás, zajos mozdulatai vannak. Sűrűn fújja az orrát.

ESZTER

Azonos Dianával.

LIA

Semmitmondó teremtés. Egész idő alatt a közönség között ül.

CIRKUSZI KIKIÁLTÓ

Derűs, zömök operettfigura.

Színhely: cirkusz

Történik: napjainkban

ELSŐ RÉSZ

(Amikor a függöny felgördül, a színpadot hófehér vászon borítja. A fehér padló lágy vonalat alkotva simul bele a fehér háttérbe, tehát szögletes választóvonal nincs a padló és a háttér között. Ezt a fehér hátteret nagy színes (piros, sárga, narancssárga, lila és zöld) foltok díszítik egymástól szabálytalan távolságban elhelyezve. A színpad előterében egy hinta áll. Egyszerű hinta, amely egy törzsre erősített mozgatható deszkából áll. A hinta fekete színű. A háttérben fekete és narancssárga vastag kötelek lógnak a magasból. Két élénk színű kötél összeköti a színpadot a nézőtérral. A színpadról lépcsők vezetnek a közönséghez.

Mikor a függöny felgördül, a felvázolt cirkuszi ambientushoz nem illő eldöntött bútordarabok zsúfolják a színpadot. [Lehetőleg Molière-darabhoz illő berendezés legyen.]

Belép Alfredo, fekete testhez álló pulóver és nadrág van rajta, feltűnően sápadt. Nyugodtan elsétál a színpad közepéig, alaposan szétnéz, majd higgadtan, a közönségnek hátat fordítva:)

ALFREDO *(nem túl teátrális a hanglejtése)* Eltakaríthatátok volna a fölösleget. Ez itt most nem Molière-darab lesz.

ELSŐ HANG *(izgatottan)* Süveg! Gyorsabban! Hát nem a Molière-t játsszák. Szóljatok a többieknek!

MÁSODIK HANG A Miska meg fölhúzta a függönyt. Te jó isten. Ebből mi lesz? *(Öt-hat kék munkazubbonyos férfi bejön a színpadra, izgatottan rakodnak, szedik össze a fölösleges holmit.)*

ALFREDO (*a színpad előterébe sétál, higgadtan a közönséghez*) Ma az egész cég díszében volt. A Lipostyák meg az öreg biztos leitta magát. (*Szünet, helyet változtat.*) Olyankor nem megy neki a munka.

De még az irányítás se.

ELSŐ HANG (*izgatottan*) A rádió és a tévé már megkezdte a közvetítést! (*Szünet*) Miska, azonnal rohanjon, hogy hagyják abba, nem érvényes.

MÁSODIK HANG (*természetesen*) Azt mondják, rövidzárlat volt, és azért. Meg is értem. Honnan tudhatja az a Miska. (*Szünet*) Rosszabb neki, mint egy bakternak. (*Méltatlankodva*) Igaz is. Éjszaka dolgozni!

HARMADIK HANG Rövidzárlat volt? Nem is csodálom.

(*Megjelenik doktor Guba, tolókkocsin tolja doktor Tokát.*)

DOKTOR GUBA (*integet Alfredónak*) Azért feltalálhattad volna magad. Most hallom, mi történt. Ilyenkor énekelni kell.

DOKTOR TOKA (*hirtelen felriad*) Zenekari kíséret nélkül?

DOKTOR GUBA Na.

DOKTOR TOKA Csak ne volna ilyen rossz a levegő.

ALFREDO (*közelebb megy hozzájuk*) Mindig mondtam, hogy a pontosság mentalitás kérdése. (*Szünet*) Nekem ugyan mindegy, hanem a második rész csak egy jó fél óra múlva kezdődik. Nyugodtan megihattok egy kávé.

DOKTOR GUBA (*távolodva Alfredótól*) Azért énekelhetett volna.

DOKTOR TOKA (*felriad*) Úgy emlékszem, rossz a hallása.

DOKTOR GUBA Ha volna forgószínpadunk, az mindjárt más. (*Szünet*) De legalább a Sarolta zongorázhatna. (*Alfredónak*) Majd találkozzunk.

DOKTOR TOKA (*föleszmél*) Igen, igen.

(*Integetnek, el.*)

ALFREDO (*kényelmesen megáll, a közönség felé néz*) Színész vagyok.

Hivatásszerűleg (*Hátraszól*) Ne zuhogjatok annyira, mert nem hallják, amit mondok. (*A közönségnek*) Szeretem eljátszani a szerepeimet. Az a legjobb. Mert tudom, hogy mi a dolgom, tudom, mi volt, mi van, és hogy mi lesz. Páratlan biztonság, elhihetik. Lehet bármi, infláció, háború, földrengés, árvíz. Értik? Én meg közben eljátszom a Harpagont, a Macbethet, vagy ami jut. Értik? (*Sétál*) Páratlan biz-

tonság. Nekem megvan a helyem. *(Szünet)* Tervszerűen élek. *(Sétál)* Nyugodt állás.

(A munkások kiviszik az utolsó felesleges darabot is.)

ALFREDO Kezdhetnénk! *(Tapsol egyet)* Diana! *(Szünet)*

DIANA *(sétál egyet, majd a lépcsőn lemegy a közönség közé, Liához fordul, aki a közönség soraiban ül, mellette egy fenntartott hely van Alfredo számára)* És különben is, nem bírom a meglepetéseket. Maga bírja?

LIA *(nagyon kevés megvilágítást kap, ijedten)* Nem. Nem mondhatnám.

ALFREDO *(rábeszélően)* De azért néha csak előfordul, ugye, hogy kénytelen meglepődni.

LIA *(szégyellősen)* Nem. Nemigen.

ALFREDO Azt azért csak meg tudná mondani, hogy miért jött ma ide.

LIA *(szégyellősen)* Hát . . . nemigen.

ALFREDO *(barátságosan)* Na ne legyen már olyan szűkszavú. Valami oka csak volt rá.

LIA Nem. Nem mondhatnám.

ALFREDO Talán a szakmájába vág a darab?

LIA *(szégyellősen)* Nem. Nem mondhatnám.

ALFREDO Mit csinál maga tulajdonképpen?

LIA *(hadarva)* Én kérem szépen kistisztviselő vagyok egy kereskedelmi vállalatban.

ALFREDO És nem idegesíti?

LIA Nem. Nem mondhatnám.

ALFREDO Sokat dolgozik?

LIA Nem. Nemigen. Kétszer kettő: négy.

ALFREDO *(a színpad felé)* Diana! Jöhetnél már. *(Liához)* Mért nem idegesíti?

LIA Nem szoktam figyelni, kérem szépen. Kétszer kettő: négy. Nem az én dolgom, hogy odafigyeljek . . . Kétszer kettő: négy.

(Közben megszólal a cirkuszi előadásokat kísérő verklizene. A színpad fehér hátterében fejek jelennek meg két-három sorban. Mosolygó, groteszk bábufejek. Belép a kikiáltó. Erős reflektorfény világítja meg – zömök termetű, pirospozsgás arcú, kerek fejű, kerek szemű figura. Csíkos bugyogót és csíkos inget visel. Parókája van. Nyakában dob. Egyforma ritmusra dobol és lépked, úgy jön be a színpadra. Magnó-

szalagról a dobolással és a verklizénevel egyidejűleg taps és fütyülés hallatszik.)

KIKIÁLTÓ *(megáll a színpad közepén, a közönség felé fordul, meglepődik, hátat fordít s a bábufejek felé néz, harsogó hangon)* Figyelem, figyelem! Most következik az est fénypontja. A csodálatos páros: a szőke Diana és a rettenhetetlen Alfredo bravúros és utánozhatatlan hintajátéka. Védőöv nélkül a halál küszöbén. Figyelem, figyelem! *(Körbemegy a színpadon, dobol, szünet)* Ketten a halál torkában. *(Dobol)* Csak egyetlen túlméretezett lendület, s máris mindketten a halál fiai. *(Dobpergés)* A világ minden tájáról érkeztek már hozzájuk tehetetlen öregek, hogy megtudják, hogyan kell meghalni. *(Dobpergés)* Figyelem, figyelem! A világ minden tájáról érkeztek már hozzájuk fiatalok, hogy megtudják, hogyan kell élni. *(Dobpergés)* Figyelem, figyelem! Most következik az est fénypontja. Diana és a rettenhetetlen Alfredo hintajátéka! *(Dobpergés)*

(Közben Alfredo felsétál a színpadra, és megjelenik Diana is, fekete, testhez álló pulóvert és nadrágot visel, arca feltűnően sápadt. Hatásos csönd. A kikiáltó el. Elhelyezkednek a hintán.)

ALFREDO Hoppla!

(A zene újra szól. Alfredo és Diana hintáznak, tetszetős mozdulatokba merevedve, arcukon a bábukéhoz hasonló merev mosoly. A következő párbeszéd alatt végig változatlanul mosolyognak. Minden mondatnál helyzetváltoztatás a hintán.)

ALFREDO Hol voltál eddig?

DIANA Hol lettem volna?

ALFREDO Izgatott vagy?

DIANA *(természetes hangon)* Persze. Attól vagyok életben.

ALFREDO Mosolyogj.

DIANA Szédülök.

ALFREDO Kitartás!

DIANA Nem bírom.

ALFREDO Fokozni kell a sebességet.

DIANA Nem bírom.

ALFREDO Gyorsabban!

DIANA Zuhanok.

ALFREDO Gyorsabban!

DIANA Zuhanok.

ALFREDO Érzed a biztonságot?

DIANA Szédülök.

ALFREDO Akkor meg kell halnod.

DIANA Nem bánom.

ALFREDO Te sose fogod elveszíteni az eszméleted.

DIANA Lehet. Szédülök a fehértől.

ALFREDO Ne nézz oda.

DIANA Kösd le a figyelmemet.

ALFREDO Mosolyogj!

DIANA Meddig akarod még így?

ALFREDO A halálig.

DIANA Ha abbahagyom, lezuhansz, és nem marad belőled semmi.

ALFREDO Mosolyogj!

DIANA Abbahagyom, meghalsz.

ALFREDO Ne hülyéskedj. Szeretjük egymást.

DIANA Nem arról beszéltem. Kösd le a figyelmem.

ALFREDO Mi csak együtt élhetünk.

DIANA Most nem arról van szó.

ALFREDO Abbahagyjuk.

DIANA Majd ha meghalunk.

ALFREDO Hagyjuk abba.

DIANA Most énekelj!

ALFREDO Hagyjuk abba. Szédülök.

DIANA Kitartás.

ALFREDO Lezuhanok.

DIANA Gyorsabban

ALFREDO Lezuhanok.

DIANA Hopplá! Gyorsabban.

ALFREDO Hagyd abba!

DIANA Mit gondolsz, van ebben az egész teremben valaki, aki nagyobb biztonságban van, mint mi?

ALFREDO Most már elég lesz.

DIANA Én tudom, mit kell csinálnom. Tudja ezt még valaki itt?

ALFREDO Lassabban!

DIANA Tudom, hogy holnap is ezt kell csinálnom.

ALFREDO Diana! Mosolyogj!

DIANA Azt is tudom, hogy csak le kell esnem, és máris meghalok.

ALFREDO Diana, lassabban!

DIANA Biztos vagyok. Mint az isten. Ezt a sereg hülyét itt holnap elütheti az autó. Kigyulladhat a lakása, kitehetik az utcára. Elhagyhatják. Elveszíthet valakit, valakit, vagy mindenét is.

ALFREDO Hagyd abba.

DIANA Én meg hintázom. Holnap is, holnapután is, ameddig csak akarom. Érted? Sajnálom őket. És gyűlölöm is. Mert van ám, aki végigcsinálja az egész életét, és sehol egy meglepetés. Úgy hal meg, hogy nem ismerte a bizonytalanságot. *(Szünet)* Van ám, akinek sikerül.

ALFREDO Diana, mosolyogj. Hát látod, megadatott. Ma is.

DIANA *(inkább segítségkérően)* Lendületet!

ALFREDO Mert ez a boldogság.

DIANA Csak még egy keveset.

ALFREDO Látod, ma is sikerült. És holnap is, amíg csak akarjuk.

DIANA Mint az istenek.

ALFREDO Érzed a végtelent.

DIANA Lendületet! Csak még egy kicsit.

ALFREDO Boldog vagy? Mosolyogj!

DIANA *(sóhajtván)* Végtelen.

(Hosszú szünet.)

DIANA *(kezdi elveszíteni az erejét)* Mint az isten.

ALFREDO Di, a pillanat lejár. De holnap ugyanez a boldogság vár ránk.

DIANA Azt hiszem, hamarosan meghalok.

ALFREDO Diana, kitartás!

(Lassítanak. Diana szinte élettelenül leng már a hintán, feje lehajtva, haja kócos, a zene végig az egész jelenet alatt szól, most felerősödik. A reflektorfény megvilágítja a bábukat. Diana és Alfredo abbahagyják a hintázást. Magnószalagról heves taps és füttyülés hallatszik.)

ALFREDO Hallod? Most is, mint mindig, tapsolnak. Mindig ez a vége.

DIANA *(lassan, gyöngén)* Ez a súlyos fáradtság . . . ez a tompaság . . .
– olyan megnyugtató.

ALFREDO Di, szedd össze magad. Tíz perc múlva találkozunk.

(Diana lassan el. Diana kimegy a színpadról, Alfredo pedig kényelmesen lemegy a lépcsőn a színpadról a közönség közé, Liához fordul:)

ALFREDO Mondja, maga szereti a változatosságot?

LIA Nem mondhatnám . . . inkább nem.

(Közben megjelenik a két orvos, Guba tolja Tokát)

DOKTOR GUBA Alfredo, hol van? *(Tekinget)* Lásza be, hogy nem mehetünk maga után épp mindenhova.

DOKTOR TOKA *(föleszmél)* Érdekes. Minden röhög, és a torkát köszörüli. *(Tekinget, meglátja Alfredót)* Igazán énekelhetne, ahelyett, hogy fecseg.

DOKTOR GUBA Ne legyen már ízléstelen, mondom, hogy rossz a hallása . . . Azt hiszem, elsiettük. *(Alfredónak)* Ha sürgősen kellünk, forduljon bizalommal a kis Natasához.

(Doktor Guba és doktor Toka el.)

ALFREDO *(közben feláll Lia mellől, jókedvűen sétálgat a közönség között, majd hirtelen odafordul valakihez)* Mondja, nem szokta elfogni néha valami iszonyú szégyenérzet? *(Továbbstétál, valaki másnak)* És a félelem? *(Továbbstétál, lezseren)* Az a legborzasztóbb, mikor az ember halk kopogtatásokat hall, vár, aztán nem jön senki. Pedig az lenne az egyetlen reménység. *(Sétál, valaki máshoz)* Tudja, milyen az? *(Kopogtat egy szék támláján, mosolyog)* Pszt! *(Továbbmegy, valaki máshoz)* Es jön valaki más? Azt a rettenetes kifordultságot érezte már? *(Továbbmegy)* Mert mégiscsak legjobb, ha magára hagyják az embert, vagy nem? *(Továbbstétál, másnak)* Hány éves? *(Válasz)* Azt jelenti, hogy még körülbelül ugyanennyi van hátra. Legalábbis ha az átlagos életkort vesszük alapul. Nem sokallja? *(Továbbmegy, természetes hangon)* Hiába, azt hiszem, szédelésre rendeltettünk, mi a véleménye? *(Továbbmegy, másnak)* Mégiscsak amondó vagyok, hogy az a legszebb, mikor az ember virágba szorul. *(Idős úrhoz)* Mi a véleménye, uram? *(Szünet)* Hát lehet annál valami szebb? *(Továbbstétál, másnak)* Ünnepe! Lobognak a gyertyák. Nem, ez nem a legjobb. De azért érti: ünnepe, ki-ki ahogy elképzeli. *(Sétál, hirtelen megáll Lia előtt)* Mit szól hozzá, Lia? Csodálatos az ember! Mi a véleménye?

LIA *(izgatottan)* Jaj. Nem tudom . . . Nem tudnám megmondani. A legritkább esetben szoktam figyelni. Jaj. Nem az én dolgom, uram.

ALFREDO (*továbbmegy, idősebb hölgyhöz*) Hölgyem, ismeri azt az állapotot, mikor az ember óra-, nap- vagy évszámra leng, mint a Diana meg én az előbb? (*Továbbmegy, másnak*) Nos, hogy állunk a biztonsággal? (*Továbbmegy, másnak*) És egyébként, hogy van? (*Továbbmegy*) Mondja uram, észrevette már, hogy az emberek rendszerint önkívületi állapotban vannak? (*Továbbmegy, valaki másnak*) Mi szeretett volna lenni gyerekkorában? (*Másnak*) Na, és mi van az elvetélt igényekkel? (*Másnak*) Meg tudná magyarázni? (*Nevet, másnak*) Mit tudna megmagyarázni? (*Mindenkihez*) Vigyázat! Úgy töltjük fél életünket, mintha fényképezkednénk!

(*Hosszú szünet.*)

ALFREDO (*nyugodtan sétál, majd valakihez*) Mondja, mi bizonyítéka van arra, hogy él? (*Másvalakihez*) Hogy úgy él, ahogy elképzelte? (*Másvalakihez*) Nagyok az igényei? (*Másvalakihez*) Nem, csak szerények? (*Másvalakihez*) De abban megegyezhetünk, hogy mégiscsak legfontosabb a biztonság.

(*A színelőtti, Alfredo lassan felsétál a színpadra.*)

ALFREDO (*mindenkihez*) Talán mégiscsak jó volna megmaradni valamedig.

F ü g g ö n y

(*Az előbbi jelenetben a színész rögtönözhet is, és nagy találékonyságra és kreatív erőre van szüksége, mellőznie kell minden fölösleges teátrális mozdulatot és hanglejtést.*)

MÁSODIK RÉSZ

1. kép

Színhely: elmeorvosintézet, történik: néhány nap múlva.

(*Fehér kórházi szoba. Hófehér padló, fehér vaságy, két méter magas lábakkal az ágy fölött üvegbúra alakú éjjeli lámpa. Az egész kórházi jelenet alatt halványlila megvilágítást kap a színpad, ettől minden szereplő arca hullaszerűvé válik. Az ágy magassága szabályozható. Amikor a függöny felgördül, Diana narancssárga pizsamában eszméletlenül hever az ágyon. Haja simára fésült, fejét oldalra ejtve fekszik,*

a karja élettelenül lóg le az ágyról. Mellette a nővér hosszú fehér ruhában, a mellén nagy fekete kereszt, s a ruha övjét egy katonaruha derékszíja képezi, az övön tölténytáska is lóg, töltény helyett injekciókat tart benne. Mikor a függöny felgördül, a nővér az ágy magasság szabályzó pedálját nyomogatja, s így az ágy hol feljebb, hol lejjebb ereszkedik. A művelet hosszan tart. Diana továbbra is mozdulatlan. Közben megérkezik doktor Guba, és tolókcocsin tolja doktor Tokát.)

NŐVÉR Na, ez az, akit valamelyik nap este behoztak. *(Dianára mutat)*

DOKTOR GUBA *(jóságosan)* Miért élesztgeti? Hadd aludjon szegény.

NŐVÉR Nem sokat zavartam, mióta itt van, de nem ártana beadni neki egy injekciót. Biztos ami biztos. *(Abbahagyja a pedálnyomogatást, és a tölténytáskába nyúl, hogy elővegye a megfelelő injekciót. Kényelmesen keresgél. Majd rátalál a megfelelőre. Közben)*

DOKTOR GUBA Közelebb toljalak hozzá?

DOKTOR TOKA Köszönöm. Nem igénylem.

DOKTOR GUBA *(tárgyilagosan)* A funkcionális idegrendszer súlyos sérülést szenvedett.

DOKTOR TOKA *(mintegy magának)* Elveszítette kapcsolatát a környezetével.

DOKTOR GUBA Megerőltető szellemi munka után sűrűn bekövetkező állapot. *(Szünet)* Volt már nálunk?

NŐVÉR Azért mégsem ártana valahogy észhez téríteni. Nem tudom, evett-e, mióta itt van.

DOKTOR GUBA *(folytatja, közben hűvösen nézi Dianát)* Ismerem. A család is kissé terheltnek mondható. Hm. *(Elmélázik)* Igen. Emlékszem. Bodrogh Eszter, harmincéves gépíró, három klinikai kezelés, súlyos neurotikus tünetek időnként.

DOKTOR TOKA *(eddig mintha aludt volna, szeme csukva, szája félig nyitva, kezei ernyedten lógnak a tolókcocsija mellett, most feleszmél kissé)* A Bodrogh nevű páciens alighanem a 17-esben van, ez meg itt a 23.

NŐVÉR Nem emlékszem, hogy láttam volna valaha is. *(Szünet, majd ijedten)* És ha epilepsziás? Az sincs kizárva. Észhez kellene téríteni valahogy.

DOKTOR GUBA Észre fogjuk venni alkalomadtán, ne idegeskedjen nővér. *(Szünet)* Igen. Emlékszem. *(Sétálgat)* Időnként teljesen elveszíti kapcsolatát a külvilággal. Tudathasadással járó neurotikus állapot.

DOKTOR TOKA (*megint az előbbi feleszmélés*) Az ember előbb-utóbb elveszíti a kapcsolatát önmagával . . .

DOKTOR GUBA Akarod, hogy közelebb toljalak a beteghez?

DOKTOR TOKA (*jóságosan*) Miért zavarnám?

(*A nővér megint mozgatni kezdi Diana ágát, Diana lassan megmozdul, majd lélegzet után kapkod, küszködik. Amikor beszélni kezd, egy árnyalattal erősebb lesz a lila fény, és halk elektronikus zene hallatszik.*)

DIANA (*kislányos vékony hangon beszél, továbbra is fekszik, lóg a keze, csak a teste vonaglik*) Csavarjátok el a vízcsapot! (*Liheg*) Nem hallok semmit! (*Szünet*) Akkor mi értelme van? (*Szünet*) Meghízol rettenetesen . . . nagy kövér luftballon lesz belőled . . . Hinta-palinta . . . elrepülsz . . . lá-lá. (*Komolyan*) Én kértelek téged. (*Vonaglik, nyög*)

DOKTOR TOKA Végeredményben nem is lehet megállapítani, hogy az ember fenntartja-e valójában a kapcsolatát a külvilággal, vagy csak látszat az egész. A motorikus idegrendszer csodákat művel . . .

DIANA (*önkívületi állapotban*) Hiába, hiába. Szálljunk le, ha mondom.

DOKTOR TOKA Nővér, lassan beadhatja az injekciót. A beteg kellems lázalomban van. Kár lenne kizökkenteni belőle.

(*A nővér a már rég elkészített injekciót most beadja a betegnek. Kimennek.*)

DIANA (*eszméletlenül fekszik az ágyon, feje és karja lóg. Csönd van. Félrebeszél*) Gondolod, hogy van valami értelme . . . vedd fel! (*Halk elektronikus zene kezd szólni. Diana felül az ágyon, nyújtózkodik, mosolyog, de látszik, hogy nem vesz tudomást a környezetről*) Ó . . . végre. Gyere közelebb . . . mennyire vártalak . . . tedd le a keresztet. Ó . . . végre! Én is letettem. Ne mondj semmit. Nem kell. Ó, végre! Mindig itt leszel? (*Szünet, késve*) Legyél! Mindent értek már. Ó, boldogság. (*Szünet*) Legyél! Eltorzult a testem. De most szép, ugye szép? (*Szünet*) Legyél! (*Gyorsan*) Képzeld, lezuhantam a tizennegyedik emeletről. (*Szünet*) De most már elfelejtem. Eszembe se jut többet. (*Gyorsan*) Most nem találtam lépcsőt, sehol. Mondom: most már mennem kell, nem időzhetek tovább. Különben is, mi dolgom itt. *Mi dolgom itt, úgy egyáltalán.* (*Szünet. Tétován*) Nem, nem fenyegetett senki. Aztán próbálok gondolkozni? Ki várhat engem. *Ki várhat engem?* És nem jut eszembe. (*Szünet*) Ring a város. Mi van benned? Térj magadhoz, mi van benned? Térj magadhoz, mi van benned? Mondom: drót meg drót. Drót meg drót. Hirtelen mindenki

megindult. A villanydrótok tele emberekkel. Eszeveszettül egyensúlyoztak. A járdák üresen. A villanydrót meg tele emberekkel . . . Nem tudom, én nem mertem odanézni. *(Hosszú szünet. Megremeg. Rettenetes vészjósló kiáltás)* Vigyázz! Szakad! *(A menekülés pantomimjáték. Fejét kapkodva hangtalanul, óvatosan lelép az ágyról. Tapogatja a padlót, hanyatt fekszik [az elektronikus zene abbamarad]. Diana vonaglik, fakó hangon)* Segítség, nem tudok úszni. *(Vonaglik, nyög, nagy szerepe van a fájdalmat kifejező pantomimjelenetnek, amely minden egyes mondat után megismétlődik)* Nem tudok szenvedni! *(Amikor ezt kimondja, magnószalagról hallatszik ugyanaz a szöveg, kétmondatnyi késéssel; elkésett visszhangra emlékeztet)* Segítség! Nem tudok megmozdulni! *(Pantomimjelenet)* Segítség! Nem tudok gondolkozni! *(Pantomimjelenet)* Segítség! Nem tudok menekülni! *(Pantomimjelenet)* Segítség! Nem tudok megmaradni! *(Pantomimjelenet)* Segítség! Nem tudok meghalni. *(Pantomimjelenet, majd mozdulatlanná merevedik a földön)*

(Amikor a magnószalagról is elhangzott Diana szövege, belép a nővér. Arca teljesen higgadt. Odamegy Dianához. Gyöngén megrázza. A lila fény egy árnyalattal gyöngébben)

NŐVÉR *(tárgyilagosan)* Feküdjön az ágyába. Nincs segítség. Aludjon!
 DIANA *(magához tér, nagyon gyöngé, lassan és fáradtan beszél)* Nincs?
 NŐVÉR Nincs hát.

DIANA Kérek vizet.

(A nővér ad neki)

NŐVÉR Aludja ki magát.

DIANA És aztán?

NŐVÉR Aztán is és mindig aludja ki magát. A Guba és a Toka doktorurak holnap megvizsgálják magát. De ez nem jelent semmit. Nem fognak odafigyelni.

DIANA *(lassan, fáradtan)* Hát nem segítenek rajtam?

NŐVÉR *(higgadtan)* Nem.

DIANA Másokon sem segítenek?

NŐVÉR Eddig még nem fordult elő. Tudtommal legalábbis nem.

DIANA *(kissé felélénkülve)* Maga nem tudhatja.

NŐVÉR Harmincöt éve itt vagyok, én tudom.

DIANA Harmincöt éve? Akkor jól megőrizte magát.

NŐVÉR (*kissé felélénkül*) Ugye? Mások is megcsodáltak. Hiába. Fiatalos a lelkütem.

DIANA Fialalos?

NŐVÉR Hát nem ezt akarta mondani?

DIANA Jól megőrizte magát, az szent.

NŐVÉR Na látja, hogy ezt akarta mondani. (*Eloltja a villanyt*) Nyugodtan elaludhat, most már nem zavarja senki, elhiheti. Én is elmegyek.

DIANA Hova siet?

NŐVÉR Nem sietek. Éjszaka van.

(*A nővér kimegy, a színhely elsötétül.*)

2. kép

Szín: Az előbbi kórházi szoba, lila megvilágítás.

DIANA (*csönget, többször egymás után. Türelmetlen. Idegesen*) Meddig várjak még? Meg vannak bolondulva? Azonnal engedjenek ki innen! Követelem. Míg nem késő, addig . . .

(*Megjelenik a nővér.*)

NŐVÉR (*higgadtan*) Mi van, kedvesem? Jól aludt? Hiányol valamit?

DIANA (*felháborodottan*) Micsoda dolog az, így magára hagyni az embert. Fél órája csöngetek, és sehol senki.

NŐVÉR (*higgadtan*) Nem szoktuk a betegeinket zavarni.

DIANA (*meglepve*) Azt mondja, zavarni? De hisz itt egyáltalán nem törődnek velem.

NŐVÉR Itt mindenki élvezheti azt a kiváltságot, hogy csak a legritkább esetben zavarják. Ezt jól jegyezze meg magának, kedvesem, és örüljön neki. (*Az órájára néz*) Na, most tegye rendbe magát, tíz perc múlva jönnek a Guba és a Toka doktor urak, és konzultálnak majd a maga állapotáról.

DIANA (*meglepődve, bosszúsan*) Talán elsősorban velem és csak utána az állapotomról, nem?

NŐVÉR Nem mondhatnám, de tegye rendbe magát.

DIANA (*végigméri*) Elpiszkolódott odakint.

(*Guba tolókoksin betolja Tokát.*)

DOKTOR GUBA Hova toljalak?

DOKTOR TOKA Itt jó lesz. *(Két-három méter távolságra van a betegtől, oldalt a közönségnek, többnyire az ébrenlét és az alvás határán, kezei lógnak, szeme csukva, szája félig tárva, mikor beszél, nem sokat változtat a testtartásán)*

DOKTOR GUBA *(tárgyilagosan)* Az esetek kilencven százalékánál az a helyzet, hogy a beteg annyira vágyik helyzete megváltozására (általában jelentéktelen embereknél fordul elő), hogy ez a vágy megtestesül. A beteg elveszíti kapcsolatát a külvilággal. A tudata átlendül a vágy síkjába, és beteljesül.

DOKTOR TOKA *(előbbi testtartásán alig változtatva)* Tudtommal itt nem a vágy beteljesedéséről van szó. Az illető hölgy artista, nem gépíró.

DOKTOR GUBA *(nem vesz tudomást róla)* Véleményem szerint, s ezt a legújabb pszichológiai kísérletezések is bizonyítják, hogy kár, sőt igen ártalmas is lehet az ilyen tüneteket gyógyítani. Ha passzívak maradunk, még megmenthetjük, sőt, boldoggá tehetjük az emberiséget.

DOKTOR TOKA Először talán megvizsgálnánk a beteget.

DOKTOR GUBA *(elmélázva)* Szegény, szegény emberiség.

DIANA *(Gubához)* Itt ugyancsak magára hagyják a beteget.

DOKTOR GUBA *(jóindulatúan)* De kedvesem, mért zavarnánk.

DOKTOR TOKA *(Gubának)* Kérlek, tolj egy kicsit közelebb a beteghez. *(Közelebb tolja)* Mégis először az adatait kellene feljegyeznünk.

DOKTOR GUBA *(tárgyilagosan)* A páciens nincs olyan állapotban, hogy hiteles adatokat tudna közölni. Tehát semmi értelme. *(Dianához)* Gondolja meg, kedvesem, mégiscsak egy olyan helyre került, ahol senki sem zavarja, senki sem akar kegyedre erőszakosan hatást gyakorolni. Senki sem akarja kegyedet így vagy úgy befolyásolni. *Kegyed szabad.* Odakint ez nehezen elképzelhető, ugyebár?

DOKTOR TOKA *(megint fölészmél)* Lenne kedves a nevét, asszonyom.

DIANA *(izgatottan, gyorsan)* Rasics Gizella, de ez a nevem nem sokat mond önöknek, magam is többnyire megfedkezem róla. A művésznevem a szóke Diana.

NÓVÉR Nyugodtan. Ne kapkodjon.

DOKTOR GUBA *(Tokának)* Mondtam, ugye? Nem is tud magáról.

DIANA (*izgatottan*) Kérem szépen, nekem panaszaim vannak. (*Hangosabban*) Figyeljenek ide! Megint megindul majd a vízfolyás, s akkor nem hallom a saját hangomat se, és ugye akkor el is veszíti minden a jelentőségét, ha nem hallom. Nekem panaszaim vannak!

DOKTOR GUBA Azt nem is csodálom, hisz még nem akklimatizálódott. Amint hozzászokik a mi nyugalmas, zökkenőmentes életvitelünkhöz, nem lesz oka a panaszra. Higgycs el, gyorsan megy az ilyesmi. Mert tudja meg, a mi világunkban az összes vágyak beteljesülnek, az ember előbb-utóbb a végtelen boldogság állapotába kerül.

DIANA (*idegesen*) Az mindegy, nekem akkor is az a panaszom, hogy fűtyülnek rám. Senki sem törődik velem. Én bármelyik pillanatban felfordulhatok itt, az maguknak semmi?!

DOKTOR GUBA (*higgadtan*) Nyugodtan, kedvesem, még nem akklimatizálódott. Egy kicsinyke időnek csak el kell múlnia, hisz megértheti. Mások a mi törvényeink, mint a kintiek. Egy kicsinyke időnek csak el kell múlnia, míg az ember ezt megszokja, érti, kedvesem?

DIANA (*izgatottan*) De kérem, én nem akarok itt semmit megszokni. Egy óvatlan pillanatban túlságosan elgyöngültem, és összeestem. Sajnos épp az utcán. (*Magának*) Nem is értem, hogy hagyhatja el magát ennyire az ember. Mondom erre: nyugalom, emberek, ha akarnak, vigyenek haza, ha jól látom, itt lakom a közelben, két sarokkal arrébb . . . Biztos ismernek, hát én vagyok a szőke Diana a Nagycirkusból. Erre az a szemét csűrhe se szó, se beszéd, idehoz engem. Hát kérem, értse meg végre, nekem panaszaim vannak. Ébressze fel a paralizált kollégáját is, és értsenek már meg! Nem elég, hogy bezárják az embert, hogy még a szükségét sem végezheti akkor, mikor épp kellene, hanem még egy ilyen jól konzervált öreglegényt is a nyakára szabadítanak . . .

DOKTOR GUBA Csillapodjon, asszonyom.

DIANA (*nagyon ideges, kapkodva folytatja*) És flegmáskodik velem. Sőt több! Az utolsó reménységet is megtagadná tőlem. Segítség nincs, azt mondja – csak zuhog és szédeleg itt, mint egy őrült katona.

DOKTOR GUBA Az injekciót, nővér, minél előbb. (*Együttérzéssel*) Ne bánkódjon, nem tudja, mit beszél, még nem akklimatizálódott.

DIANA (*már-már kiabál*) Azt meg kell hagyni, hogy odakinn se nagyon törődnek az emberrel, de legalább mindennap akad néhány óra

hossza, amikor ez nem is érdekel. Amikor észre sem veszem. Mert artista vagyok, és az a hivatásom, hogy hintázom az Alfredóval. Értik? Mindennap. És olyankor, higgyék el, én magam vagyok az úristen. Az ám! Ez a hintajáték a műsor fénypontja. Erős reflektorfény! Aztán *hoppla*, és elkezdjük. Higgyék el, ezt a játékot csak ketten lehet csinálni. Alfredo nélkülüm képtelen eljátszani.

DOKTOR GUBA (*nagyon komolyan*) Alfredo ezek szerint rab. De kedvesem, maga szabad lehet, itt az alkalom.

DIANA (*nem vesz tudomást róla*) Annyi az egész, hogy lengési sebességünket a végletekig fokozzuk. Öt-hat méteres vertikális távon lengeni – el tudják képzelni?

DOKTOR GUBA (*átszellemülten*) Itt senki sem akadályozza. Nem ütközik ellenállásba. Érti?

(*Az eddigi lila megvilágítás kékessé válik.*)

DIANA (*szinte eksztázisban*) Csodálatos. Minden pillanatban jobban szédülök. (*Megvonaglik*) És azt hiszem, hogy el fogom veszíteni az eszméletemet, értik? Minden pillanatban. (*Megszóal halkán az elektronikus zene*) Még sohasem veszítettem el (*vonaglik*), de az egészben a legborzasztóbb a kísértés. (*A zene erősödik*) Nem, ez már több: végtelen vágyakozás, hogy elszédüljek, és ne tudjak tovább semmiről. (*Boldogan mosolyog, és lassan ringatózik*) Mondom, még sohasem sikerült . . .

DOKTOR GUBA (*átszellemülten*) Itt sikerül . . . mert itt még az istenne sincs szükség . . .

DOKTOR TOKA (*fóleszmél*) Asszonyom, térjen észhez, ne révedjen úgy el, térjen észhez. (*Szünet*) Nővér, az injekciót gyorsabban, ha lehet.

(*Diana egy ideig még ring, majd abbamarad.*)

DIANA (*természetes hangon, kijózanodva*) Szerintem nem olyan sürgős, de elnyeli a szervezetem, ha épp arról van szó . . . Ez nem fontos, nem érti? Engem csak az érdekel, hogy érzett-e maga, uram, az egész élete során csak egyszer is teljes biztonságot? Erre válaszoljon!

DOKTOR GUBA (*szintén visszanyeri a higgadságát*) Csillapodjon, asszonyom. Próbálja beleélni magát abba, hogy itt az égadta világon senki sem fogja zavarni. Szabad. Érti? És az lehet, ami akar!

(*A nővér végre előkeresi az övéből a megfelelő injekciót, és beadja Dianának.*)

NŐVÉR Igyekezzon elernyedni, kedvesem. Ebben különben sem fogjuk gátolni.

DOKTOR TOKA Legjobb lenne mégiscsak feljegyezni az adatait.

DIANA Na meg aztán üzeni szeretnék az Alfredónak. Tudnia kell, hogy hol vagyok. Különben még felmond neki a főnök, mondom, hogy nélkülem egyáltalán nem lehet eljátszani azt a számot . . . Nem kerülhet miattam az utcára.

DOKTOR TOKA Azt mondja, asszonyom, hogy ön cirkuszi artista? (*A nővérnek*) Csöngetnek.

DOKTOR GUBA (*tárgyilagosan*) Nézd, kérlek, mindkettőnk előtt teljesen világos, hogy pácienseink csak úgy gyógyulhatnak meg, ha biztosítjuk számukra a legkedvezőbb feltételeket arra, hogy rögeszméjüket végérvényesen megőrizték. Ha a páciens rádöbben a valóságra, az a halálát jelentené.

DOKTOR TOKA (*újra elernyedve*) A pontos nyilvántartás miatt gondoltam . . .

DOKTOR GUBA Véleményem szerint nekünk is tisztelnünk kell betegeinket annyira, hogy ha az illető, tegyük fel cirkuszi artistának képzelet magát, nekünk is annak kell képzelnünk, mint mondtam . . .

NŐVÉR Csöngetnek, s a páciens a 17-esből szintén megérdemelne egy kis emberbaráti együttérzést, uraim.

DIANA Nézzék, én mondtam, hogy a szervezetem elég sok mindent elnyel, ha épp arról van szó, de jogom van tudni, mi okból akarnak engem mindenáron elernyeszteni, hisz így is elég bágyadt vagyok. Össeestem, kérem, az utcán. Már majdnem hazaértem, és mégsem, mert előbb összeestem és ide hoztak, hát mi szükség akkor még külön bágyasztani is engem?

NŐVÉR Aludjon, kedvesem. Az alvás a legjobb orvosság.

DIANA (*igyekszik nyájas lenni*) Maga elszakadhatna az Alfredótól. Ott van a cirkuszbán. Írnék neki néhány sort.

DOKTOR GUBA (*tárgyilagosan*) A páciens súlyos felsőbbrendűségi komplexusban szenved. Ez igen örvendetes dolog, mert ez az egyedüli lehetséges módja az emberiség fennmaradásának. Ezt módszeresen

kell ápolni, a legmegfelelőbb körülményeket kell megteremtünk arra, hogy pácienseink ki ne gyógyuljanak ebből az állapotból.

DOKTOR TOKA (*szánakozva*) Diana, kedves, küzdelmes volt a gyerekkora?

DIANA Miért lett volna küzdelmes? Szép volt.

DOKTOR GUBA Látja? A páciens felsőbbrendűségi komplexusából eredőleg teljesen átformálta egész életét, hogy a maga kedve szerint legyen . . . Szerencsére már nincs is képe a valóságról.

DOKTOR TOKA Szülei szerették?

DIANA (*megleپődve*) Hát persze, hogy szerettek. Miért? Magával igazságtalanok voltak?

NŐVÉR Kedvesem, csak nyugodtan hagyja magát kikérdezni, de ne törekedjen maga is kérdezősködni.

DIANA (*a nővérnek*) Árt a vérszegénységemnek talán?

NŐVÉR Nyugalomra van szüksége.

DIANA Nézzék, én előbb-utóbb megnyugszom, meg is fogok halni, mint a többi, de nem sürgős. De ez a környezet engem idegesít. Én a cirkuszba vágyom, maguk pedig lépve csálnak itt engem. Hát mire jó ez? Hagyjanak engem elmenni.

DOKTOR GUBA A cirkuszba?

DIANA No hallja! Hát hova máshova? Ott a helyem. Lehet, hogy már holnap meghalok, de nem félek. Itt meg félek, és kezdek elbizonytalanzkodni.

DOKTOR GUBA Egy ekkora művésznek sohasem szabad.

DIANA (*idegesen*) Ne hülyéskedjen velem! Maga szentül hiszi, hogy én gépíró nő vagyok egy kereskedelmi vállalatban, és hogy ezt az artistahistóriát csak úgy kitaláltam magamnak.

DOKTOR GUBA Ne beszéljen már, hát maga a szőke Diana, ki ne ismerné.

DIANA (*izgatottan*) Hát például maga, mert itt élte le az egész félkegyelmű életét ebben a bolondházban . . . Félek . . . Mindig jobban, mert addig bágyasztanak itt engem, míg meg nem bolondulok.

NŐVÉR Várjon csak, csöngetnek.

DIANA Félek, mert végül el fogom magamról hinni, s akkor befellegzett.

DOKTOR GUBA Isten őrizz! Nővér, az injekciót, gyorsan!

(A nővér megint előkeres egy injekciót, elkészíti, és beadja Dianának. Kékes fény világítja meg a színpadot, elektronikus zene szól halkán és hangulatosan.)

DOKTOR GUBA Mi el is megyünk lassan.

NŐVÉR A páciens a 17-esből számít a látogatásukra.

DOKTOR TOKA *(főleszmél)* Hasznos lehet egy-egy ilyen kis beszélgetés.

DOKTOR GUBA Amellett kellemes időtöltés.

NŐVÉR Nem beszélve arról, milyen jó hatással van a beteg testi és lelki állapotára. Lám, máris kellemes lázálomba sülyedt.

(A szín elsötétül.)

3. kép

(Diana eszméletlenül fekszik az ágyon, keze és a feje élettelenül lóg. Kékeslila fény. Elektronikus zene szól halkán. A nővér belép, de a háttérben marad. Diana megmozdul, magához tér lassan, de nem veszi észre. Diana arca kifejezéstelen, lassan lejön az ágyról, tesz néhány lépést a közönség felé, megrázkódik, arca idegessé, fájdalmassá válik, reszket. Leül a földre, a padlón koppint egyet az ujjával, még egyet, majd lassan a gépirás kattogására emlékeztető zajt hallat. Arca merevvé és ijesztővé válik. Felugrik.)

DIANA *(szinte sírva)* Nem! *(Szünet)* Nem tudom. *(Ijedten tekinget)*

Hogy írjam? *(Szünet)* Tizenkettőkor? Jobban? *(Szünet)* Igen, három

példányban. Nem. *(Kiabál)* Nem csöngetnek! Én nem tudom. *(Hadarva)*

Beletette a szemétkosárba, most keresse elő! . . . Hetet? Nem!

Én nem bírom. Lépjen rá. Százötven. Ne kiabáljon, mert elhiszem.

Bolondot csinál belőlem. Hiába. Ne kiabáljon, mert elhiszem . . .

Egyaránt csak zokog az egész család. A párna meg puha és fehér . . .

Mozduljak meg? Nem! Soha. Ha kérsz, akkor sem. Sőt! . . . Nincs.

(Elmosolyodik. Sétálni kezd) Érdekes, sehol sincs . . . *(A zene elhallgat)*

(Hosszú szünet.)

DIANA Szabad vagyok. Iszonyúan szabad vagyok!

(Belép doktor Guba, halkán a nővérhez megy.)

NŐVÉR *(félhangosan)* Az injekció után teljesen alkalmas lesz.

DOKTOR GUBA *(ugyanúgy)* Akkor én megyek, és betolom a kollégámat. Remélem, a számításba nem csúszott hiba.

NŐVÉR Kizárt dolog. (*Odamegy Dianához*)

DIANA Maga mit akar?

NŐVÉR Tudja jól, hogy a gyógyszereket pontosan meg kell kapnia, különben vesztenek a hatásukban.

DIANA Hogy milyen gondos!

(*A nővér keresi az injekciót, megtalálja, elkészíti. Közben megjelenik Guba, tolja Tokát, beszélgetnek.*)

DOKTOR TOKA (*kissé méltatlankodva*) Én azért mégsem értelek.

DOKTOR GUBA (*meggyőzően*) Dehogynem. Mondom, hogy a páciens ingadozik, sőt fél. Félt, hogy ő a gépíró a kereskedelmi vállalatból.

DOKTOR TOKA (*nem éli bele magát*) Én se tudom, hogy kicsoda.

DOKTOR GUBA Az nem baj, nem érted? Nekünk az a dolgunk, hogy szolgáljuk a pácienseinket. Ha artistának hiszi magát, annak tekintjük, ha gépírónek, akkor meg annak. (*Szünet*) Hova toljalak?

DOKTOR TOKA (*ernyedten*) Itt jó lesz.

DOKTOR GUBA (*enyhe szemrehányással*) Eszter, tudja maga, mi történt magával csütörtökön este?

(*Eszter, aki azonos Dianával, minden kérdésre értelmesen válaszol, csak időnként réved el a tekintete s tesz olyan mozdulatokat, amelyek arra engednek következtetni, hogy önkívületi állapotban van.*)

ESZTER Miért ne tudnám.

DOKTOR GUBA (*atyai hangon*) Gyermezem, tanulja meg az irgalmat.

ESZTER (*makacsul*) Előbb-utóbb.

DOKTOR GUBA (*ugyanúgy*) Nincs magában megbánás?

ESZTER (*keményen*) Van.

DOKTOR GUBA Na látja.

ESZTER (*mintegy magának*) Komolyabban kellett volna.

DOKTOR GUBA Mit beszél?

ESZTER Mintha nem tudná.

DOKTOR GUBA Nővér, az injekciót.

(*A nővér, aki egész idő alatt erre várt, most beadja az injekciót.*)

NŐVÉR (*suttogva Gubának*) Két óra hossza – garantáltan.

ESZTER A beteg hülyére alussza magát, aztán ha felriad, zokogni fog, és mindent keservesen megbán. (*Szünet*) De nem baj, nekem nem sürgős.

NŐVÉR (*hangsúlytalanul*) Tavasz van.

ESZTER Honnan szedi?

NŐVÉR Nyugodjon meg.

ESZTER Akkor ne idegesítsenek.

NŐVÉR Segítünk.

ESZTER Miben?

NŐVÉR Hogy életre kapjon.

ESZTER Kár.

NŐVÉR Maga olyan fiatal.

ESZTER Az én dolgom.

NŐVÉR Nyugodtan.

ESZTER (*izgatottan*) Menjenek innen!

NŐVÉR Nemsokára.

ESZTER (*Tokára mutat*) Már megint elaludt. Undorító!

NŐVÉR Szeretne valakit látni?

ESZTER (*nyugodtan*) Nem mondhatnám. (*Szünet*). Így is sokan va-
gyunk.

NŐVÉR Nézzen szembe a valósággal!

ESZTER Ne okvetetlenkedjen.

DOKTOR GUBA Eszter, miért tette?

ESZTER (*hosszan hallgat*)

DOKTOR TOKA (*főleszmél*) Fiam, tanuljon irgalmat, s boldog lesz . . .
béküljön meg saját magával.

ESZTER (*gúnyosan*) Mi az, meg akar siratni?

DOKTOR TOKA Kegyetlen.

ESZTER Hagyja abba.

DOKTOR TOKA Imádkozzon vagy énekeljen, az segít.

ESZTER Aludjon inkább.

NŐVÉR Uraim, a következő páciens a 23-asban van. Azt hiszem,
segítségért kiabál.

ESZTER Ha kiabál, hiába kiabál.

NŐVÉR (*suttogva Gubának*) Lassan elmúlik a hatása, indulnunk kell.

DOKTOR TOKA (*jóságosan*) Gyermequem, meg kell békülnie a világgal.

ESZTER (*odarohan Tokához. Izgatottan*) Van magának fogalma? (A
többiek is végignéz) És maguknak? Mit tudnak? Sohasem fogják
megérteni. (*Elréved, mosolyog*) Csak az örvény hiányzott, mely leviszi

az embert a folyó fenekére. Ott iszonyatosan megtépi, és végül megfojtja, értik? *(Szünet)* Mert olyan az örvény. *(Izgatott lesz, hadar)* De hiba csúszott a számításba. Valaki utánamugrott, és kihúzott. Nem tudom, ki volt. És ki jött volna utánam az örvénybe? *(Nevet)* De ennek nincs is jelentősége. Hanem mikor zúg a víz a füledben, és csak azt hallod, ami a víz alatt van. *(A kék fény erősödik, halk elektronikus zene szól)*

DOKTOR TOKA *(jóságosan)* Csillapodjon.

ESZTER *(nem vesz tudomást róla, eksztázisban)* Akkor jön valaki, belekapaszkodik a hajadba, és kicibál onnan . . . Az rendben van, pontatlan volt a számítás, az örvény legalább öt méterrel arrébb. Ez rendben van. Csakhogy! Két nap múlva mégy az utcán, megbotlasz egy kavicsban, megütöd magad, és elmegy a kedved mindentől. Mert mihez kezdesz. Ott voltál a víz alatt, zúg a vér, eltömi a füledet, és már majdnem, majdnem véged van . . . Hát kérdezem én *(ragozni kezd)* mit csinálsz te két nap múlva, mit csinálsz az egész hátralévő életedben *(zokog)*, mit csinálsz addigi életeddel? Hogy felejtet el? Mit csinálsz a hiteddel és az eseményeiddel? *(Zokog)* Mit csinálsz? Na gyerünk, találj ki valamit. *(Zokog)* Valamit a hátralévő húsz-harminc évedre. Hogy berendezhesd. Mert mindennap fel kell ébredned, és soha, sohasem tudod, hogy mit is csinálj, hogy történjen valami. *(Hosszú szünet)* Jön valaki, megfogja a kezed, vagy megsimogatja a homlokodat. Hiába. Csak a víz zúg a füledben. És tudod, hogy ott maradtál a víz alatt. Akkor mit csinálsz? *(A zene fölerősödik, Eszter ringatózni kezd, majd lefekszik a földre, vonaglik)* Soha többet nem lehetnek igényeid! . . . *(Sírásból nevetésbe csap át)* Ugye, ugye? *(Most már egyre szaggatottabban beszél)* Te végigmégy rajta? . . . Jó, én is. Kezdjük! *(Nevet)* Nekem ez tetszik. *(Nevet)* Azt nem mondom meg. *(Szünet)* Ugye, ugye? Én is gondoltam rá . . . *(Szünet)* Nem baj, lehet lassabban is. Rázd le! Ha-ha. Ez hideg! *(Nevet)* Jaj! *(Időnként fölnevet, szeme hunyva, mosolyog, teste a zene ritmusára ring)*

(A nővér újabb injekciót készít, beadja Eszternek, ez észre sem veszi.)

NŐVÉR Garantáltan nem tud magáról.

(A nővér és Guba megfogják, és felteszik az ágyra. Eszter mozdulatlanává válik, keze lelóg az ágyról.)

DOKTOR GUBA Megtettük, amit tehattunk.

NŐVÉR Indulhatunk is.

DOKTOR TOKA *(az egész jelenet alatt aludt, most felriad, és úgy tesz, mintha nem aludt volna)* Az izgalom, az a legfontosabb. Mindig mondom. Mert valahogy csak boldoggá kell tenni az emberiséget.

DOKTOR GUBA Vagy legalábbis a kedvében járni, enyhíteni a sorsán.

DOKTOR TOKA Egyedül az orvostudomány lehet erre képes. *(Hirtelen elbágyad)* Szegény, szegény emberiség. *(Elalszik)*

(A szín elsötétül.)

4. kép

(Diana élettelenül fekszik az ágyon. A színpadot erős halványlila fény világítja meg. A nővér tolja doktor Tokát, mellettük jön doktor Guba. A nővér a színpad közepéig tolja doktor Tokát, oldalt fordítva a közönségnek, otthagyja, odamegy Dianához, megtapogatja, megfogja a kezét, majd elengedi, a kéz élettelenül hullik vissza.)

NŐVÉR *(suttogva Gubának)* Eszméletlen.

DOKTOR GUBA Igen, úgy látszik.

DOKTOR TOKA Szegény.

DOKTOR GUBA Dehogy szegény. Egyike azoknak a keveseknek, akik boldogok.

DOKTOR TOKA Hogy boldog, úgy gondolod?

DOKTOR GUBA De hát ez csak természetes. Hisz végre alkalma nyílt arra, hogy teljes életet éljen.

DOKTOR TOKA Úgy érted, itt nálunk?

DOKTOR GUBA Sokat alszol, barátom, és azért nem érted.

DOKTOR TOKA Én most nem tudom, hogy ki ez a hölgy tulajdonképpen.

DOKTOR GUBA Hidd el, nem lényeges. *(Szünet, sétál)* Ne gyerekeskedj! Azt meg tudod mondani, hogy te ki vagy? Hogy orvos vagy-e, vagy örült, tudod-e?

DOKTOR TOKA *(kelletlenül)* Öregember.

DOKTOR GUBA Ugyan! Tán nem képzeled, hogy ezzel meg lehet valakit határozni. *(Szünet, sétál)* Nem érted? Számunkra nem lényeges, hogy ki ez a nő, hogy artista-e vagy gépíró-nő három öngyilkossági kísérlettel. Nincs jelentősége. Itt van, tehát boldoggá kell tennünk.

DOKTOR TOKA *(bizonytalanul)* De mégis, mi lesz az igazsággal?

DOKTOR GUBA Nem az igazságot kell nekünk keresnünk, hanem a boldogságot, és ez csak a teljesség átélése lehet. Minden páciensünknek át kell élnie az emberi lét teljességét, az életlehetőségek megszámlálhatatlan sokaságát. *(Szünet)* Hát mi végre vagyunk, mondd, ha az emberiség itt lévő parányi hányadát sem tesszük boldoggá?

DOKTOR TOKA De ez csalás!

DOKTOR GUBA Nem, barátom, varázslat.

DOKTOR TOKA Kábítószerekkel.

DOKTOR GUBA Ha másképp nem lehet, hát azzal. *(Szünet)* Több ilyen intézmény kellene. Odakint rettenetes lehet . . . az a rabság . . .

DOKTOR TOKA Régebben sokat gondoltam arra, hogy talán mégis méltánytalanok vagyunk . . . és hogy annak a kinti rabságnak méltósága van . . . ez meg itt . . .

DOKTOR GUBA Ez meg itt Noé bárkája, mely elvisz az új élethez.

DOKTOR TOKA *(félbeszakítja)* . . . a végső romlás . . . de öreg vagyok már . . . és szeretnék elaludni. *(Szünet, ernyedten, szomorúan)* Ha nem hiszek már ebben a . . . ebben a varázslatban . . . engem is kábítasz majd?

DOKTOR GUBA Ha túléled, valószínűleg. A boldogságot te is megérdemled. Mert rettenetes az, elveszíteni a hitet, mikor megöregszünk . . .

DOKTOR TOKA *(szomorúan)* És a bűnhődés igazságában, abban sem hiszel?

DOKTOR GUBA Bűnhődés? Nem ismerem. Szándékaim a legjobbak.

DOKTOR TOKA Ha elgondolom, hogy ez a mi új Noé bárkánk tán nem is visz sehová.

DOKTOR GUBA Úgy látszik, te egyre inkább nem vagy jelen, barátom. *(Szünet, sétál)* Pedig a jelen a fontos. Itt és most kell boldoggá tenni az emberiség e parányi részét. Módszeresen dolgozni, igen, ha kell, ha másképp nem lehet, kábító és élénkítő injekciókkal eljuttatni a teljesség átélésének az állapotába.

DOKTOR TOKA *(bizonytalanul, szomorúan)* Én nem tudom már . . . nagyon öreg vagyok . . . és aludni szeretnék . . .

DOKTOR GUBA Kár érted, barátom. *(Szünet, sétál)* Egyedül maradok lassan. Csak alszol mellettem, és nem is tudod . . . Én vagyok a világ egyetlen varázslója . . . *(Kedvesen)* Aludj hát el, ha megöregedtél.

(Hosszú szünet. Doktor Toka feje és karja lehanyatlík, tátott szájjal alszik.)

DOKTOR GUBA Nővér! Az injekciót. Munkára fel. Gyorsan. Aztán menjen, nincs szükségem magára.

(A nővér előkeresi a tölténytáskából, és beadja Dianának az injekciót. Hosszú szünet. Majd Diana megmozdul. Megszólal halkán az elektronikus zene. Diana lassan felveszi a zene ritmusát, ringani és vonaglani kezd. Az egész jelenet alatt önkívületi állapotban van, majdnem mindig mosolyog, mozdulatai könnyedek, szinte légiesek.)

DIANA (az ágyon fekve felfelé néz) Emlékszel? (Szünet)

DOKTOR GUBA (suttogva) Dolgozni kell. Keményen, és íme a következő lehetőség.

DIANA (átszellemülten) Nagy zöld madarak szállnak belőlünk. Szaladunk. Húztál, hogy nézzük meg a vízimalmokat is. Nem. (Szünet) Nem lehet. Még nem szabad örülnünk, tudod?

DOKTOR GUBA (a háttérben áll, mozdulatlanul) Miért nem?

DIANA Mert elszáll. Hát nem tudod, nem engedi.

DOKTOR GUBA Miért?

DIANA Először meg kell tudnunk. (Elkomolyodik) Lehet, hogy csak ész nélkül futkározunk.

DOKTOR GUBA És?

DIANA Közben üresjárat. Érted? Csak úgy, üresjáratokon zakatolunk.

DOKTOR GUBA Sss.

DIANA Trará! (Felül, oldalt fordul a közönségnek, nem néz sehova)

DOKTOR GUBA Ssss.

DIANA Trarááá.

DOKTOR GUBA (gyorsabban) Sss.

DIANA Trarááá.

(Szünet)

DIANA Meg akarom tudni.

DOKTOR GUBA (lágyan) Kedvesem.

DIANA Mert ki kell takarítanunk a tudatunkból a hordalékanyagokat . . .

DOKTOR GUBA (ugyanúgy) Kedvesem.

DIANA Tudod, ha én ki nem takarítom a szobánkat, megfulladtunk volna. Mert a hordalékanyagok . . .

DOKTOR GUBA (szenvédélyesen) Szeretlek.

DIANA Évek óta csak úszkáltunk itt a tárgyak között, hát mindent kitararítottam, hogy eljussak végre hozzád és önmagamhoz is.

DOKTOR GUBA (*szenvedélyesen*) Szép vagy, kedvesem.

DIANA De hiába. Azt hiszem, hiába. Nem tudom. Elkeveredtünk. Elvesztünk.

DOKTOR GUBA Itt vagyok. Itt vagy.

DIANA Mikor veszik el az ember, mondd?

DOKTOR GUBA Szeretlek, kedvesem.

DIANA Emlékszel? Mikor már nagyobbak lettünk, és úgy-ahogy beszélni is tudtunk, anya mindig kikérdezgetett bennünket mindenről, hogy mi történt az óvodában, később az iskolában mit csináltunk. Emlékszel?! Én sose tudtam elmondani, csak elkezdtem. Aztán hallgattam, és előre éreztem a pofont az arcomon. (*Közben lejön az ágyról, a színpad közepéig megy, megáll, a semmibe néz a közönség feje felett*) Anya meg (*kedvesen*) Di, hát jusson eszedbe. Ejnye, hogy elfelejtetted. Na, nyugodj meg, mindjárt eszedbe jut, meglátod. (*Elbeszélő hangon*) Én meg csak kapkodtam összevissza a fejemet, tudtam, hogy semmi sem fog eszembe jutni. (*Más hangon*) István, ez a gyerek! Jusson eszedbe! Hát figyelj, ha elmegy valahova, figyelj oda! (*Elbeszélő hangon*) És megrázott. (*Más hangon, kétségbeesetten*) Te István, ez még sírni se képes. Jaj, istenem, nincs ennek semmi reménysége! (*Elbeszélő hangon*) Aztán otthagyt és odament hozzád (*más hangon, kedvesen*) Kisfiam, mi történt ma az iskolában? Erre te: Képzeld, anya, a tanító úr örömhírral jött ma. Egy vidéki iskola meghívott bennünket úszóbajnokságra. Tudod, jó vagyok minden sportágban, de az úzás – hát imádom, tudod. Megy az egész osztály, persze Di kivételével, mert neki rossz a szíve, na de hát ő nem is sajnálja, hisz tudod . . .

DOKTOR GUBA Ne gondoldj rá, kedvesem.

DIANA (*elbeszélő hangon folytatja*) Én meg csak hallgattam, és szerettem volna megmondani, hogy nem igaz az egész, csak hazudsz. De akkor megint csak rázott volna engem. (*Más hangon, kétségbeesetten*) Akkor mondd meg, az istenért, hát mondd meg, hogy mi az igaz. (*Elbeszélő hangon*) Úgysem tudtam volna megmondani. És különben is, az az ő története volt, nem az enyém, akkor persze, hogy nem igaz. (*Elbeszélő hangon folytatja*) Később nekem is lehettek kis

történeteim. *(Más hangon)* Furcsákat mesél ez a gyerek egy idő óta, veszed észre, István? *(Más hangon)* Ne törődj vele, fontos, hogy beszél, jobb, mintha néma volna! *(Elbeszélő hangon)* De én tudtam, hogy nem igaz, amit mondok. Megöregszem lassan, és még mindig nem tudom, mi az igaz. *(Szünet)* Talán mégis hiszek benne, hogy megtudhatom. Te?

DOKTOR GUBA Én is.

DIANA Eljön az idő?

DOKTOR GUBA Eljön majd.

DIANA Akkor lehorgonyozunk végre?

DOKTOR GUBA Meglesz majd.

DIANA Mindent tudni fogunk?

DOKTOR GUBA És meghalunk.

DIANA Utódokra nem gondolhatunk már, de millió más ember gondol helyettünk.

DOKTOR GUBA Bölcsék leszünk.

DIANA És teljesek?

DOKTOR GUBA Eljön az idő.

DIANA Mindent megértünk?

DOKTOR GUBA Mégsem szenvedünk nagyon.

DIANA Szeretni fogunk?

DOKTOR GUBA Mindenkit.

DIANA És nem fáj semmi már?

DOKTOR GUBA A rejtelem és a mindentudás zenél bennünk.

DIANA Boldogok leszünk?

DOKTOR GUBA Mielőtt meghalnánk, boldogok.

DIANA De addig?

DOKTOR GUBA Várni kell sokat.

DIANA Nehéz lesz?

DOKTOR GUBA Nagyon.

(Doktor Guba most a színpad előterébe lép, megszállottan nézi Dianát, arca és füle piros, nagyon erősen festett a szeme, szemöldöke és a szája, látszik, hogy parókája van, lassan megindul Diana felé. A zene felerősödik. Doktor Guba lassan ringatózni kezd a zene ritmusára, nagyon groteszk jelenség, odamegy Dianához, letérdel mellette, majd szenvedélyesen végigsimogatja a lábát. Arcát a nő combjához szorítja.)

DOKTOR GUBA (*szenvedélytől rekedt hangon*) Szeretlek, kedvesem. (*Diana a semmibe néz, arcán légies, átszellemült mosoly, nem vesz tudomást Gubáról.*)

DIANA De mondd, ha idő előtt halunk meg, sosem lesz miénk a boldogság?

DOKTOR GUBA Miénk lesz, megvárjuk.

DIANA Ha előbb kell meghalnunk . . .

DOKTOR GUBA Ó, ne gondold rá, szeress!

DIANA Hát tudod, milyen borzasztóan fiatalok vagyunk. Tudod?

DOKTOR GUBA Ne gondold rá, kedvesem.

DIANA (*öszönösen kibontakozik Guba öleléséből*) És addig? (*Izgatott lesz*) Ki biztosít, hogy nem veszek el hazug történeteim labirintusában!?

DOKTOR GUBA (*lágyan*) A reménység, kedvesem.

DIANA (*egyre izgatottabban*) Hát hogy? Hisz holnap is meghalhatunk, nem érted? Sőt egy órával a megbizonyosodás előtt is.

DOKTOR GUBA Akkor hiába volt.

DIANA Hát akkor minek?

DOKTOR GUBA (*újra közeledik térden csúszva Dianához, megsimogatja a lábát, és a combjához szorítja az acát*) Élnünk kell, kedvesem. Hát szeress!

DIANA Hogyan?

DOKTOR GUBA Szenvedni kell.

DIANA (*fájdalmasan*) Rettenetes sötét van. És értelmetlenség. (*Szünet, halkán, rezignáltan*) Nem. Reménység nem lehet.

DOKTOR GUBA Szeressél, kedvesem, s én megmutatom az utat. (*Egyre hevesebben, egyre szenvedélyesebben öleli Dianát. Megjelenik a nővér, rémület van az arcán*)

NŐVÉR Doktor úr! Az injekció hatása mindjárt lejár, doktor úr!

DOKTOR GUBA (*egyáltalán nem vesz tudomást a nővérről, vad szenvedéllyel simogatja Dianát*)

NŐVÉR Doktor úr, térjen észre! . . . Jaj, úristen. Jaj, úristen . . . Doktor úr! (*Elrohan*)

DIANA (*elrédve, nem vesz tudomást Guba mozdulatairól*) A reménységről beszélj nekem. Mert elsüllyedek, örökre tudatlanul . . .

DOKTOR GUBA (*szenvedélyesen, lágyan*) Szeressél, kedvesem. Egy szép napon, ha eljön az idő, a csillagok fényében mosolygunk majd, és mindent megtudunk, kedvesem.

DIANA (*kétségbeesetten*) De addig mi lesz velünk?

DOKTOR GUBA (*szenvedélye a tetőfokára hág, simogatja, és csókolgatni kezdi Dianát*) Maradj velem. S a szerelmünk lesz az út, mely elvezet a megbizonyosodásig. Szeméten, mocskon, halálon át a mindentudásig. Ó, hát szeretlek kedvesem, s te maradj velem. (*Szenvedélye szinte már a durvaságba fullad, leteperi a földre Dianát, rángatja, cibálja, igyekszik a ruhája alá nyúlni, szinte lihegve folytatja*) A reménység s az út vagyok, kedvesem! (*Csókolgatja*) Követned kell a halálig.

(*Diana egész idő alatt a semmibe réved, és ellenállás nélkül tűri Guba cselekedeteit, most hirtelen megrázkódik, a zene felerősödik, ugyanabban a pillanatban berohan a nővér, maga előtt tolja a tolókkocsiban alvó Tokát.*)

NŐVÉR (*rettenetesen sikolt*) Doktor úr! Az utolsó pillanat lejárt!

DIANA (*tekintete Gubára siklik, döbbenet az arcán, rettenetes erővel félrelöki, magára néz, végigtapogatja magát, hevesen megrázkódik*)

NŐVÉR (*nem tud megmozdulni a rémülettől, karjai lógnak, arca rángatózik, seppelve, szinte hang nélkül*) Az . . . injekciót.

DIANA (*vonaglik, közben végignéz mindhármukon, rekedten az idegességtől és a gyűlöletből*) Meneküljtek, ha van hova! (*Szünet, megvonaglik*) Ó, úristen . . . hát még nekik is, nekik is tudhattál helyet adni? (*Újra megvonaglik*) Ó, hát a kezükbe tudtad adni az életem? (*Megvonaglik*) Állatok, őrütek és kéjencek vezetnek bennünket. A te vétked a vétkek legsúlyosabbika. (*Megvonaglik*) Nem vehetlek észre többet, uram (*nagyon lassan és rekedten*), mint ahogy magamat sem vehetem már észre soha többet. (*A jelenlevőkre néz*) De ti, ti innen nem menekülhettek! (*Szünet. Határozottan Guba elé lép, tekintete nagyon szigorú, fájdalma nem látszik, lassan, higgadtan beszél*) Ó, én megpróbáltam helyet találni magamnak. Az emberek között nem sikerült, megpróbáltam a cirkuszi pódium rettenetes különítményén, ott sem sikerült, s végül itt nálad a bolondházban, hiába.

(*Guba integet a halálra vált nővérnek, és zavarában a nyakkendőjét igazítja.*)

DOKTOR GUBA Nővér, az injekciót, ha lehetne . . .

DIANA (*higgadtan, lassan*) Sok mindent régtől fogva sejtek, hogy rettenetes igazságtalanság történik sokunkkal, tudtam én. S ha más-hol, s ha másképp nem lehet, hát gondoltam, vállalom az őrületet, a téboly virágzását. Gondoltam, talán itt az én helyem. (*Tekintete elkomorul*) De hogy te is, te gerinctelen sarlatán, hogy te is helyet kaptál, hogy épp te bódítottál el nap mint nap szörnyű szereiddel . . . Ó nem, ezt nem tudom megbocsátani. Én magam akartam megőrülni. Nem érted? Én már tudtam, hogy nincs számomra hely, s hogy értelme sincs az én szememben az égvilágon semminek, hogy a létem teljesen reménytelen, de abban még hittem, hogy talán megmenekülhetek az állandó igazságtalanságtól. Te nem tudod, odakint csoportokba verődve szenvedünk emiatt, csoportokba verődve és mindenki egyedül és mindenki önmaga miatt. Hát ettől akartam én megszabadulni. Érted? Te meg a nyakamra szabadítottad ezt az őrült katonát (*a nővére mutat*), és percnyi pontossággal szünet nélkül kábítottak engem . . . (*Hosszú szünet. Diana felnéz, lassan folytatja, néha érződik a hangján a fájdalom*) Nem vehettek észre, uram, mint ahogy magamat sem vehetem már észre soha többet.

(*Szünet. Diana az ágy felé hátrál, a többiek változatlanul dermedten figyelik.*)

DIANA (*hangja egyre rezignáltabbá válik*) De hogy még nekik, még nekik is helyet tudtál adni. (*A kékeslila fény erősödik, halk elektronikus zene szól*) Még néhány perc, és belezuhanunk a semmibe . . . Na persze, a munka még addig viszi az ember[t]. De a bosszú . . . (*Egész az ágyig hátrál, kiabálva Tokának*) Hej, maga! Ébredjen fel, és maradjon úgy, amíg lehet, mert nincs sok ideje . . . maga a leggyámoltalanabb . . . borzasztó, borzasztó . . . Ó (*Guba felé fordul*) Az örültek a villanydróton . . . (*Hirtelen mozdulattal kirántja a párna alól a pisztolyt, nagyon idegesen, majdnem sírva kiabál*) Semmi moccanás! (*Előrelép, a revolvert lövésre készen tartja, végignéz mindhármukon*) Sehova! Értitek? (*Szünet*) Az ám (*Gubára néz, aki még mindig dermedten áll, arca pirosra festett és groteszk*) Az örültek a villanydróton. (*Pantomímjelenet: Diana imitálja a kötélén való egyensúlyozást, közben*) Látod? Kapcsolódj be! Azonnal! (*Gubára szegezi a revolverét*) Kapcsolódj be! (*Guba mintha álomkóros volna, megindul Diana felé, mikor egy vonalba ér, szembeáll vele, és szintén imitálni*

kezdi a kötélén való egyensúlyozást, Diana félreáll, fegyverét továbbra is Gubára irányítja, kajánul) Légy óvatosabb, mozog a kötél! (Szünet, Guba hipnózis alatt pantomimjátékkal imitálja a mozgó kötélén való egyensúlyozást)

DIANA *(eksztázisban folytatja)* És mindig többen, mindig többen. Vigyázz, a hátad mögött még millió ember egyensúlyoz. *(Szünet)* Nézz le! A járdák üresek. *(Szünet)* Ó, ha látnád, hányan vannak mögötted. *(Szünet, szinte sikoltva)* Vigyázz! *(Nagyon gyorsan, suttogva)* Mert tudod, uram, mindig akad valaki, aki[k . . .] téged, te meg helyet adtál mindenkinek itt, az örülteknek, a kéjenceknek, az állatoknak. Ők vezetnek bennünket, hallod-e? Ó, nem létezel többé, uram. Csak a bosszú, mely oly jelentéktelen e mindenségben, hogy még az is, még az is elveszíti az értelmét, uram. *(Szünet, suttogva)* Éppúgy, mint ahogy te, s ahogy én is. *(Szünet, hangja ekstázisban, szinte őrjöngve folytatja)* Nézz le! Semmi. Nézz fel! Semmi. Látod, üresek a járdák, mögötted meg még millió ember egyensúlyoz. *(Szünet, a zene erősödik)* Vigyázz! Lehet, hogy nem sok van már hátra. *(Nevet)* Igen ám, de az is lehet, hogy egy egész örökkévalóság! Na, ne hüledezz! *(Szünet)* Hiszed-e még, hogy te vagy a varázsló? Vigyázz! Mozgás! Hát csináld, amit csinálsz. Igen, igen. Lehet, hogy mindössze két perc az egész, nincs kizárva, ó, de az is lehet, hogy egy örökkévalóság. *(Szünet)* Hát nem szép ez a kiszámított menetelés, ez a finom egyensúlyozás itt, a villanydróton? Nézz le! Semmi. Nézz fel! Semmi. Mögötted meg milliók, ugyanazon a dróton, ki tudja, mennyit bír el. És most beszélj, beszélj nekem a biztonságról.

(Guba mint az alvajáró imitálja a kötélén való egyensúlyozást, most hirtelen erősen inogni kezd, fél, pantomimjáték, a zene egyre erősebb)

DIANA *(eksztázisban, sikoltozva)* Gondold meg, mögötted az egész emberiség, libasorban, egyensúlyoztok egyetlen szál villanydróton, képzelj csak el. S ez még eltarthat az örökkévalóságig. A biztos talajt csak a kiváltságosok élvezhetik, persze. *(Kiáltva)* Vigyázz! *(Guba erősen meginog)* Ó, nincs veszély, csak ismerkedj a reménytelenséggel. *(Hosszú szünet.)*

DIANA *(önmagának)* Egy szép napon elalszik majd, vagy az is lehet, hogy már rég elaludt az egész emberiség egyetlen szál villanydróton egyensúlyozva, s csak a vezényszavakra ébred fel itt-ott egy-egy

pillanatra. Aztán horkolva menetel tovább. *(Rikoltva)* Vigyázz! Nézz le! Semmi. Nézz fel! Semmi. Vigyázz! *(Suttogva)* Ó, nem bírom tovább, s minek, minek is ez az egész, hisz a jelentősége, az már régen el is vészett . . . *(Rikoltva, hosszan)* V i g y á z z ! *(Gubára szegezi a revolvert. Guba meginog, kétségbeesetten egyensúlyozva sokáig, fejét kapkodja, a többiek dermedten állnak)* Szabad! *(A lövés eldördül, Guba összeesik, Diana villámgyorsan végigméri a nővért és Tokát, a nővér futni kezd, Diana ekstázisban sikoltva)* Ha lövés dördül, az örült katonák mind megindulnak, de nem menekülhetsz! *(Újabb lövés, a nővér összeesik. A zene még erősebb.)*

DIANA *(Tokára néz, aki tehetetlenül ül a tolókcocsijában)* Hogy veled mit kezdjek, nem is tudom. Olyan ártatlan vagy, mint a meztelen csiga, esetleg rádlép és elcsúszik rajtad az ember. Ez valahogy elviselhetetlenül undorító. Nem tudom, hogy nyúljak hozzád. Tűnj el! Tűnj el! *(Szünet)* Azt sem tudsz. *(Odarohan hozzá, megindul kifelé, maga előtt tolja a tolókcocsiban Tokát, majd megáll, visszafordul, felnéz)* Mindenkinek helyet adtál, uram, még ennek is, és mindenkinek, az örülteknek, az állatoknak, a kéjenceknek, uram, hogy vezessenek bennünket. Mondom, a te vétked a vétkek legnagyobbika. *(Lassan, nyugodtan)* Nem vehetek észre többet, uram, mint ahogy magamat se vehetem már észre, soha többet. *(Visszafordul, megindul Tokával, mikor eltűnik, rettenetes artikulátlan kiáltás hallatszik, mint mikor valaki lezuhan a tizedik emeletről.)*

F ü g g ö n y

HARMADIK RÉSZ

(Újra az első részhez hasonló cirkuszi ambientus van a színpadon. Fehér padló, fehér háttér, azzal a különbséggel, hogy itt nincsenek színek, csak a fekete és a fehér szín szerepel. Az első felvonásbeli színes díszítőköröket most fekete foltok helyettesítik, a magasból vastag fekete kötelek lógnak rendszertelenül, az egyik rövidebb, a másik hosszabb. A színpadot a nézőtérrel nem köti össze ezúttal a kötél. A hinta fekete. Mikor a függöny felgördül, az első felvonásban is szereplő bábufejek egyenként jelennek meg, tömpe orr, a fejek között csak árnyalatnyi különbségek vannak, egyaránt groteszk mindegyik. A reflektor sorra

megvilágítja őket. Megjelenésükkel egy időben magnószalagról morajló vagy beszélgető tömeg zaját lehet hallani, de a szavak elmosódnak. Mikor a bábufejek megjelennek, belép a kikiáltó, dobol és ritmusra lépdel, a zaj abbamarad.)

(Verklizene szól. A bábufejekhez.)

KIKIÁLTÓ Figyelem! Figyelem! Most következik az est fénypontja. A csodálatos páros, a szőke Diana és a rettenhetetlen Alfredo bravúros és utánozhatatlan hintajátéka következik. Védőszíj nélkül a halál küszöbén. Figyelem! Figyelem! *(Közben megy a színpadon)* Ketten a halál torkában. Csak egyetlen túlméretezett lendület, s máris mindketten a halál fiai. A világ minden tájáról érkeztek már artisták, hogy megkérjék e csodálatos párost, tanítsák meg őket, hogyan kell a biztonságos halál küszöbén állni, s mégis élni. A világ minden tájáról érkeztek már hozzájuk tehetetlen öregek, hogy megtudják tőlük, hogyan kell meghalni. Figyelem, figyelem! A világ minden tájáról érkeztek már hozzájuk fiatalok, hogy megtudják, hogyan kell élni. Figyelem, figyelem! Most következik az est fénypontja. A biztonságok biztonsága, a csodálatos szőke Diana és a rettenhetetlen Alfredo hintajátéka!

(Megjelenik Diana és Alfredo, fogják egymás kezét, mind a ketten fekete testhez álló dísz nélküli trikóban vannak, arcuk hófehér, púderral van bekenve vastagon, megállnak, meghajolnak a bábuk és a közönség felé, magnószalagról heves taps hallható. Felülnek a hintára. Rendkívüli fontosságot tulajdonítanak saját mozdulataiknak. Arcuk merev.

Hatásos, hosszú csönd.)

ALFREDO Indulhatunk?

DIANA Lehet.

ALFREDO Hopplá.

(Halk verklizene szól, elkezdenek hintázni, minden mondat után helyzetváltoztatás a hintán.)

ALFREDO Már azt hittem, oda a játék.

DIANA Gyorsabban.

ALFREDO Hol voltál?

DIANA *(kezdi beleélni magát, őszinte lelkesedéssel)* Hagyd most ezt!

ALFREDO Nem értelek.

DIANA Alfredo! Alfredo!

ALFREDO Di, mi van veled?

DIANA Gyorsabban!

ALFREDO Di, ez veszélyes lehet.

DIANA Alfredo, lendület!

ALFREDO Az utolsó, most legyen!

DIANA Száguldjunk! Lendület!

ALFREDO Még élnünk kell.

DIANA Hopplá!

ALFREDO Ha lehet.

DIANA Száguldjunk!

ALFREDO Az utolsó, most legyen.

DIANA Csak nem félsz, kedvesem?

ALFREDO Di, hogy tudjam, az utolsó, most legyen?

DIANA Ráérünk, kedvesem!

ALFREDO Hol voltál?

DIANA Mit számít, kedvesem.

ALFREDO Történt valami veled?

DIANA Nem érted? Lendület!

ALFREDO Meghalunk.

DIANA Ó, ha van boldogság, csak ez lehet.

ALFREDO Lassabban, kedvesem.

DIANA Csupa rejtelem, majdnem ájulás.

ALFREDO Diana, becsaptak téged, nem igaz.

DIANA Nincs hozzá közöm. Lendület!

ALFREDO Mi is csak pénzkeresők vagyunk.

DIANA Ne beszélj, kedvesem.

ALFREDO És nem szállunk az égig.

DIANA És mondtam is nekik, hogy itt van a helyem.

ALFREDO Mit beszélsz?

DIANA Félrevezettek. Elkábítottak.

ALFREDO Ó, tudom, tudom.

DIANA Elveszítettem az eszméletemet.

ALFREDO Bocsáss meg!

DIANA Sőt, azt is mondtam, hogy nem kell izgulni, nem akarok én tizenhat személyes családi villát, csak épp erre, egy kis biztonságérzetre lenne szükségem.

ALFREDO (*kiabál*) Diana, lassabban!

DIANA (*kapkodva vesz levegőt*) És mire végre megmenekülhettem volna . . . Csak ez az egyetlen borzasztó biztonság kellett volna nekem.

ALFREDO Nem igaz. Bocsáss meg, kedvesem.

DIANA Mindig mondtam, hogy csak egy kis biztonságra lenne szükségem.

ALFREDO Lassabban, meghalunk.

DIANA (*újra lelkesedik, boldogan*) Ez a boldogság.

ALFREDO Diana, ha mondom, túl nagy a lendület.

DIANA Énekelj!

ALFREDO Meghalunk.

DIANA És ha meghalunk! Legalább méltósága lesz. De még nem, még nincs itt az ideje.

ALFREDO Ó, Di, bocsáss meg! De nem igaz, amit mondtak. Ha most meghalunk, annak nem lesz méltósága, esetleg reklám a cirkusznak. Nem érted?

DIANA Szépen, kedvesem, most szépen kell játszsanunk.

ALFREDO Élhetnénk még.

DIANA Élünk még, kedvesem. De ez talán az utolsó nagy játékunk lesz.

ALFREDO Lehet még.

DIANA Tudod, én semmiben, az égvilágon semmiben sem tudtam hinni . . . (*Elektronikus zene, helyzetváltoztatás*) Talán így is születtem, nem lényeges . . . De ez a játék, ez volt a mindenem.

ALFREDO Tudom, kedvesem.

DIANA Mert valónk nincs nekünk.

ALFREDO Nincs, kedvesem.

DIANA De megsejtenünk csak kellett valamit.

ALFREDO Így van, szép kedvesem.

DIANA Ez az irtózatoss lengés, amely minden pillanatban az életedbe kerülhet . . .

ALFREDO (*őt is magával ragadja*) Ez a biztonság, hogy valami különös módon mégiscsak tőled függ minden.

DIANA Az egész egyetlenegy életed és halálad.

ALFREDO (*folytatva, lendületesen*) Hogy téged nem irányítanak gyűlöletes felsőbb hatalmak.

DIANA Ez a szabadság.

ALFREDO Ez a szárnyalás.

DIANA Boldogság.

ALFREDO Beteljesülés. (*Hosszú szünet, arcukon önfeledt boldogság*)

Életed lényegének a tiszta lecsapódása.

DIANA És a biztonságos reménytelenség.

ALFREDO Ez a szép tiszta csönd itt a magasban.

DIANA (*önfeledt nevetéssel*) A csönd.

ALFREDO Di, néha oly magasan vagyunk, csak egy hajszálnyira már a csodától . . .

DIANA A naptól, mely magába szívna bennünket.

ALFREDO Csak hajszálnyira, lám.

(*Hosszú csönd.*)

DIANA (*megrázkódik*) Alfredo! Alfredo! Lendület!

ALFREDO Mert mi más kapaszkodó is lehetne egész életedre, ha nem ez a biztonságos reménytelenség, nap mint nap újra.

DIANA Hajszálnyira a csodától, a zokogástól.

ALFREDO Elszállhatnál.

DIANA Csak egy kicsit lenne könnyebb a fejed.

ALFREDO És kiver a veríték.

DIANA Nincs várnivalód.

ALFREDO Nincs vesztenivalód.

DIANA Nincs jövőd.

ALFREDO Csak sok eljövendő másnapod.

DIANA Nem csaphatnak be.

ALFREDO Nem csalódhatsz.

DIANA Nem lehetne jó.

ALFREDO Sem rossz.

DIANA Csak ez a játék.

ALFREDO Még sok-sok másik napon is, amíg akarod.

DIANA Ehhez csak rád van szükségem.

ALFREDO Csak rád van szükségem.

DIANA Nélküled nem lehet.

ALFREDO Nélküled nem lehet.

DIANA Miénk a boldogságok legnagyobbika.

ALFREDO A legbiztonságosabb.

DIANA Az egyetlen teljesség.

ALFREDO A beteljesülés.

DIANA Lendület, szép kedvesem.

ALFREDO Szárnyalj!

DIANA Gyorsabban!

ALFREDO Még gyorsabban!

DIANA Még gyorsabban!

(Nagyon gyors hintázás. Hosszú szünet.)

ALFREDO Mosolyogj!

DIANA Alfredo, lassabban nem lehet.

ALFREDO Szép kedvesem, boldog vagy?

DIANA Alfredo, lassabban, mindjárt lejár a pillanat.

ALFREDO Érzed a végtelent?

DIANA Ó, milyen közel van, és nem lehet.

ALFREDO Lendület! Csak még egy lendületet.

DIANA Ó, milyen közel van, és mégsem lehet.

ALFREDO Kitartás.

DIANA Ez az utolsó pillanat . . . *(Szünet)* Állj meg, szédülök, és mindjárt lezuhanok.

ALFREDO Csak még egy pillanat, és magához szív bennünket a nap.

DIANA Állj meg . . . kedvesem . . . szédülök . . . és zuhanok.

(Lassítanak.)

ALFREDO Ó, miért nem bírtad, Di, csak egy percig még.

(Diana szinte élettelenül leng már a hintán. Egyre hosszabban lengnek.)

DIANA *(nagyon gyöngén)* Alfredo, rettenetes ez a csönd, csak a víz zuhog . . . egyre erősebben és senki, senki sem tapsol nekünk.

(Leszállnak a hintáról. Diana megtántorodik, Alfredo odasiet hozzá, Diana a karjára támaszkodik.)

DIANA Mondj valamit, hátha még oda tudok . . . figyelni . . . Alfredo, hamarosan . . . meghalok . . . mondj . . .

ALFREDO Nyugodtan, kedvesem.

DIANA Senki sem tapsol nekünk . . . Csak a víz zuhog . . . hallod? . . . Egyre erősebben . . . *(Szünet)* Mert üvegbura alá kerültünk, s minden elvesztette értelmét . . . Hallod, zuhog a víz körülöttünk . . .

(A szín elsötétül.)

Vége

[. . .] olvashatatlan szavakat jelez

JEGYZET

Többszörösen is meglepetés Juhász Erzsébet hagyatékából előkerült drámai szövege. Először, mert a próza- és esszéíró drámaszerzőként áll(hat) elénk, de legalább annyira, mert az *Artisták* a Forum 1970. évi színműpályázatára készült, és a szöveg mostani előkerüléséig senki sem tudott róla. A szerző ugyanis mélyen hallgatott róla. Nem tudni, azért-e, mert nem volt sikere, nemhogy nem díjazta a Gerold László, Hornyik Miklós, Pataki László, Saffer Pál és Szeli István összetételű zsűri, de az *Új Symposion*-beli összefoglaló is inkább elmarasztalóan, mint dicsérőleg említi. Szó szerint így: „Beckett után-érzés, Beckett rendszere nélkül, mélység híján. Miért kell azért drámát írni, hogy elmondhassuk: élni annyi, mint egy villanydróton egyensúlyozni. Nem kell elfelejteni: a zűrzavar nem abszurdum, nem Beckett. Esetleg rossz Beckett. Beckett dramaturgiájának kristálytisztá logikája van. Ez itt hiányzik. Félreértett modernség.”

Kétségtelenül kemény s kegyetlen szavakkal illettem akkor az *Artisták* című pályamunkát.

Mi vállalható az egy emberöltővel ezelőtti bírálatból?

Az, hogy Beckettre emlékeztet, ma is kétségtelen, az utánérzés valóban felismerhető, jöllehet ez csupán irodalmi mintának is felfogható, s nem is rosszul megválasztott példa. Mindenekelőtt a doktor-duó, s ezen belül is a tolókcocsiban ülő, a történekeken mindig kívül levő doktor Toka idéz(het)j fel bennünk a beckett-i drámák világát és alakjait. A darab szerkezetére tett megjegyzés sem igazán cáfolható, bár tény, hogy a pályázati gyorsmérleg készítésekor nem vettem észre, hogy az első és az utolsó jelenet mintegy keretbe zárja a történetet, s ez nemcsak afféle jobb híján alkalmazott formai megoldás, hanem éppen az írói szándék érvényesítését szolgálja, segítő, funkcionális megoldás.

S ezzel el is érkeztem az *Artisták* egykor észre nem vett erényeihez.

Juhász Erzsébet szövegét ma két ember, nem mellékesen egy nő és egy férfi (ez esetben: Diana és Alfredo) egymásrautaltságának példázataként olvasom. Ezt jelképezi a cirkuszi hintajáték, melyben az odafigyelés élet-halál kérdése, s mint ilyen, igen alkalmas általános értelmezésre, s ezenkívül a kockázatvállalás kifejezetten drámaivá is teszi. Hasonlóképpen a cirkusz és az elmeagyintézet – ezen a két helyszínen játszódik a történet – is általános jelképpértékű, a drámai irodalomban mindkettő gyakorta a való világ színönimája. Azzal, hogy az *Artisták* írójának értelmezése szerint a cirkusz az elviselhető, a tébolyda, bár itt kifejezetten törődnek az ottlevőkkel, pedig az elviselhetetlen világ.

Hogy a szerző a zárójelenetben megismétli a kezdőjelenetet, azzal, hogy most Diana replikáit Alfredo mondja, és fordítva. A két ember egy. Mert egymás nélkül mindkettő elveszik. Ez történik Dianával, amikor az intézetbe kerül. Ezt az elveszettséget hivatottak bemutatni, érzékeltetni a joggal beckettinek jellemezhető jelenetek, helyzetek. Itt Diana elveszti a kapcsolatát nemcsak a külvilággal, ami pedig a cirkuszban a közönséggel folytatott laza diskurzusban egyértelmű volt, hanem önmagával is, elveszti önmagát, egyénisége megszűnik, csak egy eset lesz.

Juhász Erzsébet nem hibátlan, a kezdő (dráma)író bizonytalanságait és nagyot akarását egyaránt megmutató drámai játékában nem kisebb feladatra vállalkozott, mint annak az alapvető létezőnek a bizonyítására, hogy létezésünk értelme, boldogságunk csak egyféleképpen valósítható meg: párban. Hogy boldognak lenni szólóban lehetetlen, csak akkor/úgy lehetünk/leszünk boldogok, ha van erőnk, figyelmünk mást is boldoggá tenni. Az *Artisták*ban valóban van beckett-i utánérzés, de beckett-i világszemlélet nélkül.

Végezetül: tévedett a zsűri, amikor nem ismerhette fel a mű releváns értékeit? Részben igen. Mert jobb, méltányosabb elbírálást érdemelt volna (lehet, hogy ebben az esetben Juhász Erzsébet nem hagyott fel a drámaírással). Másrészt viszont nem. Mert *A száműzött*, a *Jób*, *A tanítvány* vagy *A budaiak szabadsága* komplettebb drámai alkotások, annak ellenére, hogy a díjazott, illetve kötetben kiadott művek hagyományosabb dramaturgia, kevésbé modern példaképek szerint készültek.

GEROLD László